

PODUJATIE MESIACA

Nože '2001

Minulý rok na začiatku mája sa po prvýkrát konala výstava nožov aj na Slovensku. Napriek tomu, že sa na ňu prišlo pozrieť pomerne málo ľudí, nenechali sa protagonisti odraďiť a v tomto roku ju zorganizovali znova.

Našťastie, pretože takýchto vydarených akcií je u nás málo. A že aj u nás je dosť milovníkov nožov, sa ukázalo aj na návštevnosti, ktorá oproti vlaňajšku stúpila o polovicu..

Na výstave NOŽE '2001 Bratislava predviedlo svoje práce 29 majstrov zo Slovenska, Čiech a Maďarska, medzi ktorými nechýbali ani starí známi harcovníci ako Lasky, Bojtoš, Maďarič či Puli. Ani ostatní vystavovatelia však kvalitou, pestrosťou a krásou svojich výrobkov za nimi nezaostávali. Preto ten, kto si chcel na výstave aj niečo kúpiť, väčšinou neodíšiel naprázdno.

ZDOBNÝ NŮŽ ARPÁDA BOJTOŠA

Výber bol veľmi pestrý, každý výrobca má svoj štýl a obľubu určitých materiálov. Napríklad Miloš Grňo používa na čepele takmer výlučne nerez, kým u Vlada Puliša by ste nože z tohoto materiálu darmo hľadali. On ponúka široký výber damaškových, väčšinou bohato

zdobených nožov. Majster Lupták zas vystavoval nože vyrobené z oceleových lán či z reťazí moto-

Mrzí nás však, že zo stola jedného z vystavovateľov zmizol nôž z damaškovj ocele v hodnote 4000 Sk. Všetci vys-

tavovatelia potvrdili, že to sa im zatiaľ na výstavách inde nestalo. Bohužiaľ, opäť raz máme smutné prvenstvo. Aj v tomto.

Peter Forgáč

OCENENÝ VÝROBOK
KAROLY SZBADOSA

rových píl so zaujímavou aplikáciou kameňov na rukovätiach. Kúpiť tu však bolo možné aj vychádzkové palice skrývajúce nôž, či tradičný slovenský nástroj - valašku, prípadne meč, ale napríklad aj poľovnícke šperky.

Počas výstavy prebehla aj súťaž nožov v štyroch kategóriách - otvorený nôž, zatvárací nôž, zdobený nôž a iná chladná zbraň. Najviac nožov - 26, prihlásili majstri do prvej kategórie. Medzi najväčších favoritov patril nôž z mozaikového damašku od majstra

TANTO MAJSTRA LASKYHO

Laskyho, praktické nože od Jackuliaka, originálne kusy od Luptáka či Látku. Ocenenie si nakoniec odniesol majster Szabados z Maďarska. V kategórii zatváracích nožov bolo rozhodovanie poroty oveľa jednoduchšie - prihlásené boli iba dva nože, z ktorých víťazný nôž od Miloša Grňa bol o triedu lepší od svojho konkurenta. V zdobených nožoch diplom za prvé miesto získal Arpád Bojtoš za hlboko rytý zatvárací nôž z damaškovj ocele. V poslednej kategórii - iná chladná zbraň - sa do finále dostali dva výrobky. Orientálny mečik z damaškovj ocele s vlnitou čepeľou Roberta Mõca a nôž tanto majstra Laskyho vyrobený starou japonskou technológiou bez použitia akéhokoľvek elektrického náradia. Jeho čepeľ sa skladá z vrchnej vrstvy, ktorá má 72000 vrstvičiek a do tohto je vku-

té jadro z mäkkého materiálu, aby sa nôž nezlomil. Cuba je zdobená rytím a doplnená striebrom. Po dlhom váhaní trojčlenná porota udelila prvenstvo za tento skvost majstrovi Laskymu.

Organizátorom patrí poďakovanie za veľmi peknú akciu.

Navštívte internetový obchod s nožmi na www.noziarstvo.szm.sk, alebo volajte a SMS-kupujte na číslo 0903 152 150 a zašleme vám cenník nožov rôznych značiek.

POLEMIKA

Meč - bastard

Názor čitateľa

Vážim si prácu pána Hradského v oblasti chladných zbraní - či už ako profesionálny nožiar, alebo milovník histórie zbraní a vyslúžilý historický šermiar. V článku "Meč pre jeden a pol ruky" v čísle 2 však uvádza tvrdenia, ktoré odporujú mojim znalostiam. Tzv. bastard rozhodne nie je predchodcom meča dvojrúčného. Vznik „jedenapolručáka“ by som datoval približne do polovice 14. storočia, kým vznik meča dvojrúčného na jeho začiatok až koniec storočia trinásteho. Jedenapolručný meč vznikol na základe dobrých skúseností z bojového nasadenia dvojrúčného meča, ktorý však mohli efektívne používať iba vybraní vojaci s nadpriemernou silou, výcvikom a bojovými skúsenosťami. Pravdepodobne preto došlo k predĺženiu rukoväti a čepele jednorúčného meča, aby aj menej disponovaný vojak mohol použiť v boji niektoré osvedčené prvky boja s "veľkým mečom". Preto meč dostal prezývku BASTARD, teda KRÍŽENEC meča jednorúčného s mečom dvojrúčným. Bastardom-krížencom ho s drsnou láskavosťou nazvali sami jeho používatelia. Hovoriť teda o pejoratíve v pravom slova

zmysle pokladám za prehnané.

Rovnako je ťažko mysliteľné, že by jedenapolručák mal byť dôvodom k tomu, aby rytierstvo odložilo štít. Bojové nasadenie rytiera bolo zásadne v pozícii jazdca a výnimky z tohto pravidla patria skôr k historickým kuriozitám. Napovedá tomu už názov RYTIER z nemeckého RITTER, ktoré vychádza zo slova RITT, čo znamená jazda na koni. Pravým dôvodom, prečo sa prestal štít v boji používať, bol rozvoj strelných zbraní.

Rovnako tvrdenie, že terčíková hlavica sa vznikom jedenapolručného meča stáva minulosťou, je mylné. Terčíkovitá hlavica sa na tomto type meča nielen vyskytuje, ale mala aj svoj praktický význam. Pri ťažkých sekoch, ale aj krytoch, dávala prídavná druhá ruka jednoznačnú informáciu o smerovaní a uhle ostria, čo je vo vypätej bojovej situácii výrazná pomoc k dokonalému prevedeniu akcie. Tento význam terčíkovitá hlavica stráca až vznikom záštitného koša, či jeho náznakom na priečke meča.

Ladislav „Lasky“ Šanta

Názor autora

Ďakujem „Laskymu“ - Šantovi, ktorý robí dobré meno našej nožiarskej remeselníckej pospolitosti doma i v zahraničí. I touto formou sa dajú posúvať naše znalosti o jednotlivých druhoch chladných zbraní. Pán Šanta konštatuje, že uvedené tvrdenia odporujú „jeho“ znalostiam v tejto oblasti. Prečo som zvýraznil to subjektívum - „jeho“? Sám som svoje vedomosti korigoval na základe nových poznatkov, hoci veľa krát sa mi viac páčilo to pôvodné logické zdôvodnenie. Práce L. Tarassuka, C. Blaira, H. Seitzu, L. Krížka, E. Wagnera a Dr. Gloseka ma však „prinútili“ pozmeniť názov.

Meč pre jeden a pol ruky vznikol podľa nich vlastne na základe požiadavky doby. V 13. - 14. storočí zbroj krúžkovú nahrádza plátová, a na tú už meče vtedajšej konštrukcie nestačili. Názor, že pohyb koňa znásoboval účinnosť seku, je správny. Nie vždy ale stret prebehol v cvale či kluse. Rytieri sa obyčajne dostali do skrumáže, boj sa rozdrobil na jednotlivé strety a kôň sa pohyboval na veľmi malom priestore.

Stredoveký rytiersky meč doznáva úpravu v podobe predĺženej rukoväti, pričom sa predlžuje aj čepeľ, ktorá je ukončená ostrým hrotom. Jazdecké meče boli dlhšie ako meče pre pešie vojsko. Práve meč pre jeden a pol ruky poskytol akúsi satisfakciu peším bojovníkom - boli vyzbrojení zbraňou jazdca.

Pán Šanta datuje vznik meča pre jeden a pol ruky do polovice 14. storočia. Viacero bádateľov zastáva názor, že jeho vývin sa odohral už skôr - v prvej tretine storočia. Český odborník L. Křížek píše, že začiatkom 15. storočia sa k jazdeckým mečom - i k meču pre jeden a pol ruky - pridáva nový druh „pešieho meča“ so širokou čepeľou a dlhou rukoväťou. Dodáva - zrejme predchodca meča obojručného, čiže vychádza z faktu, že obojručný meč mal svojho predchodcu v meči pre jeden a pol ruky. 15. storočie by sme mohli opraviť aj podľa H. Seitzu, ktorý tento prechod či prerod datuje už do druhej tretiny 14. storočia. Podobne dovodí i C. Blair, ktorý uvádza podobné poznatky. Práve výborné vlastnosti meča pre jeden a pol ruky, ktorý sa osvedčil ako jazdným, tak i peším bojovníkom, zrejme dal podnet pre vznik obojručného meča.

K prezývke bastard - tu môžem ťažko niečo poopraviť. Vieme, že meč pre jeden a pol ruky sa vyvinul z klasického rytierskeho me-

ča. Stal sa i zbraňou súbojovou - turnajovou a hlavne pri pešom spôsobe boja sa stal nepostrádateľným proti súperovi v plátovej zbroji. „Tradicionalisti“ - teda zástancovia tradičnej formy stredovekého rytierskeho meča videli nebezpečenstvo, plynúce zo zavedenia meča pre jeden a pol ruky. Nabúrál dovedy žitú predstavu o stredovekom „Ritter ohne Furcht und Tadel,“ (rytierovi bez bázne a hany) resp. o jeho výzbroji a to dalo podnet k vzniku prezývky bastard. Ak v zlosti niekoho nazveme bastard, iste nemyslíme na jeho genealogickú minulosť. Jednoducho - chceme ublížiť a táto forma nadávky to umožňuje.

Pán Šanta má pravdu, že rozvoj strelných zbraní bol faktorom, ktorý skončil používanie štítu. Bol to koniec stredovekého rytierstva.

Nemôžem však súhlasiť s jeho teóriou vývoja terčíkovej hlavice. Vznikom meča pre jeden a pol ruky sa predlžuje rukoväť. Nakoľko slúži ako držadlo pre druhú ruku, ktorá ho má obopnúť a riadiť ho, hlavica postupne nadobudla taký tvar, aby nevytváral prekážku druhej ruke. Selekcija bola postupná. Tvar sa ustálil v podobe hladkej alebo prerezávanej hrušky, resp. to boli trojuholníkové troj až štvorstranné predĺžené plochy, ale i iné podobné tvary. Využívali ich najmä zlatníci a mečiari na mečoch pre bohatú šľachtu. Argument, že šermiar podľa polohy terčíkovej hlavice mal informáciu o polohe ostria čepele, je logická úvaha podopretá šermiarskou praxou. Iste sa s pánom Šantom zhodneme, že informáciu o polohe ostria čepele neposkytovala iba terčíková hlavica. Bola tu aj poloha záštity - ved' pri hruškových či trojuholníkových typoch hlavíc, ktoré sú po všetkých stranách opracované rovnako, tieto informáciu podať nemohli! Šermiar sa musel riadiť práve polohou záštity a iste to tak bolo i pri pôvodných terčíkových hlaviciach, hoci tie umožňovali informáciu o polohe čepele bezprostrednejšie. Ale zasa to bolo na úkor pevného zovretia rukoväti - čo tento tvar hlavice neumožňoval. Preto sa vyvinuli hlavice praktickejšie, ktoré plnili funkciu držadla plnohodnotnejšie.

Celkom na koniec treba dodať, že sám poznám seriózne práce, ktoré podporujú poznatky pána Šantu. Bádatelia neustále polemizujú o správnosti tej-ktorej teórie a polemizovať budú naďalej.

Juraj Hradský